

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาจิตที่ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
 ผู้วิจัย : นางธิดา ริมฝาย
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
 : พระเวียง กิตติวณฺโณ,ดร.,พธ.บ.,MA.,Ph.D.
 : พระราเชนทร์ วิสารโท,ดร., Ph.D.
 : ดร.สายัณห์ อินันใจ ป.ธ.๔, น.ธ.เอก, พธ.บ.(สังคมวิทยา)
 M.A.(Soc),Ph.D.(Soc)
 วันที่สำเร็จการศึกษา : ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ประเภท และลักษณะของจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเรื่องโลกธรรม ๘ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาหลักการ และวิธีการพัฒนาจิตไม่ให้หวั่นไหวต่อโลกธรรม และตัวอย่างการนำหลักโลกธรรม ๘ มาใช้ในการดำเนินชีวิต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพโดยเชิงเอกสารในส่วนของความหมายของจิต หลักธรรมโลกธรรม ๘ และหลักสำหรับการพัฒนาจิต วิธีการฝึกจิต ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์ และจากผลงานของผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาข้อมูลในการนำเอาหลักโลกธรรม ๘ มาใช้ในการดำเนินชีวิตโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มในข้าราชการและผู้เกษียณอายุราชการ และประชาชนทั่วไป เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักโลกธรรม ๘ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

การวิจัยพบว่า จิตในความหมายของพระพุทธศาสนา คือ ธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ หรือ ธรรมชาติที่ทำหน้าที่ในการได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รู้สีก ต่อการสัมผัสถูกต้องทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจ สิ่งมีชีวิตประกอบไปด้วยกายและจิต กายคือส่วนที่เป็นรูป ส่วนจิตคือส่วนที่เป็นนาม ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ประเภทของจิตมี ๕ ประเภท เป็นการแบ่งโดยนัย ๕ นัย คือ ชาติ ภูมิ โสภณ โลก เหตุ ฌาน เวทนา สัมปโยค และสังขาร รวมแล้วได้ ๘๕ ดวง ซึ่งการทำงานของจิตตามธรรมชาติจะเกิด-ดับสลับต่อกัน ทั้งในภวังคจิตและวิถิจิต ภวังคจิตคือจิตเกิด-ดับในกระแสภวังค์

ไม่ได้รับรู้โลกภายนอก วิธีจิตคือการทำงานของจิตเมื่อมีการรับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กายใจ การทำงานของจิตเมื่อประกอบเจตสิกนั้น มี ๑๔ กิจด้วยกัน คือปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจ อาวัชชนกิจ สวณกิจขายนกิจ สายนกิจ ผุสสนกิจ สัมปฏิจจนกิจ สันตிரณกิจ โวภูฏัพพนกิจ ชวนกิจ ตทาत्मพนกิจ (ตทารัมมณกิจ) และจุตติกิจ

หลักการและวิธีการพัฒนาจิต ไม่ให้หวั่นไหวต่อโลกธรรมคือ การฝึกจิตไม่ให้ขุ่นมัวเศร้าหมอง จากสิ่งที่มีผลกระทบจึงจะสามารถนำพาความสุขมาให้แก่ผู้ที่ศึกษาถึงเรื่องโลกธรรม

การนำเอาหลักโลกธรรม ๘ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ผู้ศึกษาได้มีการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ข้าราชการจิตอาสา และประชาชน จำนวน ๑๐ คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ตามแนวทางของโลกธรรม ๘ ประกอบด้วยสอบถามความรู้เรื่องโลกธรรม ๘ และการนำเอาแนวทางของโลกธรรม ๘ มาใช้ในการดำเนินชีวิต พบว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ได้นำหลักโลกธรรม ๘ มาใช้เป็นแนวทางในการทำงาน และชีวิตประจำวัน และนอกจากนั้นได้มีการนำหลักโลกธรรม ๘ มาใช้ในการช่วยเหลือสังคมและชุมชน ทำให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ส่งผลทำให้เกิดสังคมที่น่าอยู่และเกิดสันติสุข

การศึกษาเรื่องโลกธรรม ๘ คือ ธรรมดาของโลก หรือความเป็นไปตามคติธรรมซึ่งหมุนเวียนมาหาสัตว์โลกและสัตว์โลกก็หมุนเวียนตามมันไป มี ๒ ส่วน คือ ส่วนที่น่าปรารถนา คือ อภิหารมณณ์ ประกอบด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข สำหรับส่วนที่ไม่น่าปรารถนา คือ อนิหารมณณ์ ประกอบด้วย เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์

โลกธรรมเหล่านี้ย่อมเกิดแก่ทุกคนที่มีได้เรียนรู้ และผู้ที่ได้เรียนรู้ต่างกัน ในผู้ที่เรียนรู้ย่อมเข้าใจในความเป็นจริง ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นล้วนไม่เที่ยง มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาไม่หลงใหลมัวเมาตามอภิหารมณณ์ และไม่ขุ่นมัวหม่นหมองไปกับอนิหารมณณ์ ทำให้เกิดสติและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข